

6 skyrius

Ana nebemiegojo viena siaurajame antro aukšto kambarėlyje. Teta Marija parkraustė ją į savo kambarį šalia kepyklos. Lovoje su aukštu galvūgaliu, dėdės Motiejaus pusėje, Ana turėjo pūkinius patalus geltonomis rožėmis išmargintu užvalkalu.

– Dabar, kai jo nėra, turime saugoti viena kitą, – pasakė teta Marija.

Kiek daug naktų Ana buvo miegojusi tetos Marijos lovoje – vos ne visą gyvenimą! Kokia sava buvo teta – jos balsas, vakarais niūniuojantis lopšinę, jos kvapas, minkšta oda... Regis, viskas galėjo būti kaip seniau, bet nebuvo.

Seniau visada kaip paukštukas lizde miegojusi teta Marija dabar nemiegojo. Ji vartėsi nuo šono ant šono, dejavo ir tyliai verkė.

Ir Ana nesudėdavo bluosto.

Net jei teta būtų nesijudiniusi ir neišleidusi jokio garso, Ana nebūtų galėjusi miegoti, buvo visiškai tikra. Ir ji ilgėjosi dėdės Motiejaus taip stipriai, kad jai bemaž plyšo širdis.

Buvo dar kai kas, apie ką mergaitė vos drįso pagalvoti. Paslaptis. Paslaptis, kurią dėdė Motiejus jai patikėjo tą rytą, kai turėjo išvykti. Ta paslaptis tokia didžiulė, kad Ana nebeįstengė miegoti. Dieną ji mėgino galvoti apie ką nors kita, bet naktį paslaptis atgydavo, imdavo darytis vis didesnė ir didesnė, nuolat sukosi galvoje.

Ana tiek visko dar būtų norėjusi paklausti dėdės Motiejaus! Bet jo nebuvo. O tetos Marijos klausti negalėjo.

– Nė žodžio apie tai, kol negrįšiu! – prisakė dėdė Motiejus ir įspėjamai pagrūmojo pirštu. – Girdi?

Ana linktelėjo ir pažadėjo tylėti, nesvarbu, kas nutiktų.

Tačiau ta paslaptis jai neleido užmigti, blaškėsi galvoje kiekvieną akimirką, visą dieną, visą naktį. Neretai Ana neramiu miegu trumpai užsnūsdavo tik paryčiais, kai teta Marija jau kėlėsi.

Jau seniai abidvi eidavo miegoti nenusirengusios. Su visais drabužiais, batus surikiavusios visai prie pat lovos, o šalimais – ir tetos Marijos krepšys bei Anos kuprinė. Ten buvo susidėjusios dokumentus, džiovintų vaisių, vandens.

Britų lėktuvai nebeskrisdavo pro miestą į Rūro regioną, vis dažniau bombas numesdavo tiesiai ant Kelno.

Kai pasigirdavo įspėjamosios sirenos – trys trumpi signalai vienas po kito – būdavo likusios daugių daugiausia dvidešimt minučių bunkeriu Dišo pastate pasiekti. Jeigu įsijungdavo ilga nepertraukiama sirena, tai reiškė „tiesioginį aviacijos pavojų“, priešų bombonešiai jau būdavo virš miesto, tada geležinės bunkerio durys užsiverdavo, ir niekas negalėdavo patekti vidun.

Ana nekėsdavo naktų bunkeryje. Ten būdavo tamsu, ankšta ir tvanku. Žmonės verkėdavo ir meldavosi. Jie girdėdavo lėktuvų tarškėjimą, jusdavo sprogstančias bombas, liepsnų kaitrą. Pasitaikydavo naktų, kai Ana su Marija bėgdavo du, tris kartus – taip dažnai kaukdavo sirenos. Jos tekinomis leisdavosi perpildytais skersgatviais, kur mamos iš paskos tempdavo vaikus, kur senukai klupinėdavo ir parkrisdavo.

Teta Marija tvirtai sugniaužusi laikydavo Anos ranką, ir taip – visą naktį. Kol grįždavo namo. Paskutinius kelis metrus skersgatviu bėgdavo vis greičiau ir greičiau, smarkiai plakančia širdimi. Tik visai prie pat namų liaudavosi lėkusios, tarsi nedrįstų artintis. Bemaž

sulaikydavo kvapą. Kas jų laukia? Ar ir šį kartą bombų kruša bus aplenkusi kepyklą?

Teta Marija paleisdavo Anos ranką tik tadat, kai priešais išnirdavo jų namas Sviesto turgaus skersgatvyje.

Kadaise Kohnų šviesiai žaliai nudažytas pastatas su betoninėmis grindimis iki šiol atlaikė visus bombardavimus.

Dėdės Motiejaus jau penkias savaites nebuvo, ir Ana jautė, kad kasdien jo vis labiau ilgisi. Kepykloje laukė naujokas. Ana įprato jį stebėti iš kiemo, pasislėpusi už namuko, kuris kadaise buvo ramiausia vieta, kol Rutos tėtis antrame ir trečiame aukštuose įrengė tualetus su nuleidžiamu vandeniu. Kieme, kuris buvo toks siauras, kad jame niekada netraukdavo net menkiausias vėjelis, šiomis lietingomis rugpjūčio dienomis buvo drėgna ir tvanku. Tačiau Ana čia jautėsi apsaugojusi nuo Vilibaldo. Nors ir koks įžūlus jis buvo, užėiti vidun pro žemas, kiemą nuo gatvės skiriančias duris taip ir neišdrįso. Svarbiausia, kad Ana iš čia galėjo kuo puikiau stebėti naują, o šis jos nematė. Ir tai buvo tūkstantį kartų įdomiau nei nuobodžios popietės jaunųjų hitlerjugendo mergaičių draugijoje, kur jai netrukus teks grįžti.

Naujoką atvedė piktrasis kepėjas, iš kurio veikiausiai buvo galima tikėtis daug baisesnių dalykų, nei neklaužadas vaikus iškepti karštoje krosnyje prieš tai apvoliojus tešloje. Tas kepėjas nebuvo vaikiškų pasakų knygos herojus, jis buvo tikrai blogas, Ana tai jau seniai suprato. Matėsi iš akių. Ir iš to, kaip į jį žiūrėjo teta Marija.

Naujokas piktojo kepėjo taip pat bijojo, buvo akivaizdu. Anai jis beveik iškart patiko.

Pamačiusi jį tarpduryje, Ana greitai įsispraudė tarp lauko tualetų ir kiemo sienos. Girdėjo jį tyliai panosėje kažką murmant, bet nesu-prato nė žodžio. Atrodė, kad jis keikiasi.

Net nekeista, pamanė ji, nes jam išties niekas nesisekė.

Nuo to laiko, kai pasirodė, duonos kepalai būdavo per maži,

apdegusia pluta, o viduje – neiškepę. Teta Marija dėl to kartais puldavo į neviltį. Pirkėjai skundėsi ir pyko, kad už tokius menkaverčius kepinus turi atiduoti savo *brotmarkes*. Ana visai suko galvą, ką tas naujokas daro ne taip. Ir kuo ilgiau jį stebėjo, tuo aiškiau darėsi.

Pavyzdžiui, kaip tik dabar jis ant grotelių krovė naujus briketus.

Ana susiėmė už galvos. Negi jis taip nieko nesusigaudė? Duona jau kurį laiką kepė, nespės apsidairyti – ir sudegs! Kaitra reikalinga pradžioje. Todėl duonkepę svarbu prikūrenti prieš pašauinant kepalukus ir juos ištraukus, iki dedant kitą partiją, o ne kepat. Kepant karštis slopdavo, todėl pluta būdavo traški, bet pati duona – minkšta. Juk tai buvo aišku ir vaikui!

Tačiau tas naujokas buvo tikras geltonsnapis. Ir ūgiu ne ką aukštesnis už Aną, sulysęs. Plikai nuskusta galva, bet ant viršutinės lūpos matėsi švelnūs pūkeliai. Ana neapsisprendė, ar jai jie atrodo šlykščiai, ar įdomiai. Užtat naujoko antakiai buvo labai tankūs ir tamsūs, o akys – mėlynos, tokių Ana dar niekada nebuvo mačiusi. Kaip apskritai kas nors galėjo būti tokių mėlynų akių!

Teta Marija davė jam dėdės Motiejaus darbinės kelnės ir baltus marškinius, kurie pasirodė esantys gerokai per dideli. Ant pilko švarko, kurį vilkėjo nuo ankstyvo ryto atėjęs į darbą, švietė baltas kvadratas su užrašu „RYTU“.

Mokykloje Ana buvo girdėjusi, kad svetimšaliai darbininkai – vien netikšos niekšai, darbo vengiantys padugnės. Ji tuo, žinoma, netikėjo, dar ir dėl to, kad dėdė Motiejus visada sakydavo, jog mokykloje jai reikia mokytis skaičiuoti, skaityti ir rašyti, o klausantis kitų dalykų, svarbu tik uoliai linksėti, bet jokių būdu neimti į širdį.

– Jozefas kilęs iš Lenkijos, – paaiškino Anai teta Marija, – jis mums pagelbės. Bet kalbėtis su juo mums negalima, nebent apie būtiniausius dalykus. Girdi, Ana? Būtiniausius!

Nuo tada Ana suko galvą, kas yra tie būtiniausi dalykai. Ji labai norėjo pasikalbėti su Jozefu.

Ilgai laukti nereikėjo. Kieme klupinėdama pasirodė teta Marija. Buvo labai išbalusi, svirduliavo. Pravėrė lauko tualetu duris, kur tebebuvo senoji sėdynė. Tik dangtį dėdė Motiejus buvo nuėmęs ir sukūrenęs po to, kai vieną naktį nuogu užpakaliu atsisėdo ant kyšančių ilgų, smailių vinių, nesitikėdamas, kad kas aną bus palikęs nuleistą. Taip dangčio nebeliko, tetos Marijos laimė, nes dabar, vos įėjusi, ji ėmė vėmti tiesiai į išvietę.

Ana klūpojo visai prie pat, už lentų sienos, nykščiais užsikimšusi ausis, o mažaisiais pirštukais – nosį. Jergutėliau, tetą Mariją stipriai supykino! Ji nė nespėjo nueiti iki normalaus tualetu antrame aukšte! Taip atsitikti galėjo tik dėl duonos, kurią kepė tasai naujokas. Tikrai nieko keista!

Dabar, nusprendė Ana, kai tik teta Marija grįžo į krautuvėlę, o jos veidas tebebuvo baltas kaip kvietiniai miltai, atėjo metas aptarti būtiniausius dalykus. Taip tęstis negalėjo!

Kai ji pro galines duris įėjo į kepyklą, naujokas išblyško kone labiau už tetą Mariją.

– Laba diena, – pasisveikino Ana. – Norėčiau aptarti būtiniausius dalykus.

Ji ištiesė jam ranką, nes teta Marija nebuvo minėjusi, kad jo liesti negalima.

Naujokas atšoko, jo veidas apniuko, o pro surauktus vešlius juodus antakius beveik nesimatė gražių mėlynų akių.

Ana akimirką stovėjo suglumusi, vis dar ištiesusi ranką, bet jis nė nekrustelėjo. Kas jam? Kodėl jis toks surukęs? Juk ji buvo tik mergaitė.

– Ana!

Teta Marija kaip tik atėjo iš krautuvėlės. Tebebuvo labai išblyškusi, pamojo Anai.

– Eikš!

– Bet kodėl?

– Nagi, eikšen, tuoj paaiškinsiu.

Teta Marija sugriebė Aną už rankos ir, kaip niekad tvirtai laikydama, išsitempė iš kepyklos.

– Ką gi aš padariau? Tik norėjau su juo aptarti būtiniausius dalykus.

– Žinau, širdele, žinau.

Teta Marija nusivedė apsiašarojusią Aną į virtuvę ir prijuostės kampu ėmė šluostyti drėgnus skruostus.

– Ana, širdele, atsiprašau, tai ne tavo kaltė.

– Tai kas gi atsitiko?

Teta Marija šiek tiek pagalvojo.

– Jis bijo tavo uniformos, – sušnibždėjo, tarsi naujokas būtų galėjęs ją girdėti.

– Ko bijo?

– Tavo uniformos, Ana. Tokie žmonės kaip Jozefas bijo uniformų net tada, kai jas dėvi mažos mergaitės. Mes nežinome, ką jis yra patyręs.

Ana nužvelgė save. Ji iš tikrųjų vilkėjo hitlerjugendo uniformą. Tą prakeiktą mėlyną sijoną, kuri reikėjo užsisėgti ant baltos palaidinės. Kadangi Ana su bet kokiomis sagomis nuolat kariavo, teta Marija dar ryte, prieš atidarydama krautuvėlę, apvilkdavo jai uniformą su kaklaraiščiu ir odiniu mazgu, baltomis kojineis ir partijos ženkleliu ant palaidinės rankovės.

– Tai jis bijo?

– Veikiausiai. Nežinome, kaip jis čia pateko. Ir kaip jam sekasi ten, kur apgyvendintas šiuo metu. Ten visi sargybieniai uniformuoti. Man tikrai labai gaila.

Ana nebeverkė, bet teta Marija jai vis dar šluostė veidą.

Dabar Anai norėjosi keiktis. Ji nekenė jaunųjų mergaičių popiečių. Jai patiko žaidimai ir varžybos, dainavimas bei išvykos prie

Reino, į kurias vesdavosi mergaites. Tačiau ji baisiai nemėgo popiečių, kai mergaičių vadovė, tokia druckė, taškydamasi seilėmis, valandų valandas monotoniškai vapėdavo pasakodama istorijas apie fiurerį. Tai vadinosi „ideologiniu rengimu“, Ana jau kelias savaites maldavo, kad jai nebereikėtų ten eiti.

– Deja, neįmanoma, širdede, – pasakė teta Marija, o dėdė Motiejus markstydamasis užsikimšo ausis.

Tai tas naujokas bijojo jos – nė dvylikos metų neturinčios mergaitės!

Kitą dieną Ana pamėgino dar kartelį. Ji specialiai atsikėlė gerokai anksčiau, kad spėtų pasiruošti. Į kepyklą įžengė vilkėdama savo mėgstamiausią suknelę, žalią ir be sagų, ją tiesiog reikėdavo užsimauti per galvą. Po pažastimi buvo pasikišusi didelį susuktą popierių.

Kepykla jau buvo sutvarkyta, stalas ir kepimo skardos nuvalyti, grindys iššluotos. Naujokas jau baigęs darbą. Sėdėjo ant šiltasuolio galvą nuleidęs, šiek tiek pravėręs burną. Miegojo.

Šiandien Jozefas buvo iškepęs beveik du šimtus kepalų duonos, visi jie buvo per maži ir apdege. Ana net čia girdėjo krautuvėlėje besiplūstančius pirkėjus. Vaje!

Priėjo šiek tiek arčiau ir atidžiai apžiūrėjo. Jo plaukai buvo per kelis milimetrus ataugę, labai tamsūs, beveik juodvarnio juodumo. Veidas atrodė kaip išdrožinėtas: aukšti skruostikauliai, po jais – gilios įdubos, tarsi jau kurį laiką būtų neturėjęs ko valgyti. Tankios blakstienos truputį virpėjo lyg mažos tamsios plunksnelės. Prinkusių vyšnių spalvos lūpos šiek tiek pravertos ir išlenktos kaip palei Reino upę skraidančių žuvėdrų sparnai. Ana dar labiau priartėjo. Viskas jame atrodė kitaip, nepažįstama, ir ji staiga panorė į jį žiūrėti amžinai, bet tą pačią akimirką sumišusi mintyse klausė, kaip kilo toks kvailas noras.

Staiga jis atsimerkė. Kokios mėlynos akys! Ana atšoko, širdis daužėsi, galva užakito, o paskiau nupurtė šaltis.

Naujokas išsigando ne mažiau už ją, vienu šuoliu stryktelėjo nuo šiltasuolio ir susiėmė už krūtinės, tarsi ir jo širdis būtų ėmusi pašėlusiai daužytis.

Mieliausiai dabar būtų sprukusi. Bet tuomet iš naujoko ir jo kepalų niekada nieko gera taip ir neišeis. Ji giliai įkvėpė. Sparčiais žingsniais patraukė prie kepyklos stalo, pastūmė dideles svarstyklės į šalį ir išskleidė popieriaus lakštą. Širdis vis dar spurdėjo.

– Štai, žiūrėk, – tarė dairydama jo, – nagi, Jozefai, gal gali žvilgtelėti?

Mostelėjo kviesdama priėti. Berniukas priėjo vos vos arčiau ir, tebestovėdamas gana atokiai, pažvelgė jai per petį.

Ant kitos miltų maišo pusės nuo viršaus iki apačios buvo tvarkingai sužymėti briketai, nurodyta laiko trukmė ir kiekiai. Tai grafinė duonkepės kūrenimo instrukcija, be aprašymo, tiksliai iki detalių.

Naujokas iš nuostabos šūktelėjo.

– Puiku, – sušnibzdėjo jis, – tikrai puiku.

Ana net loštelėjo.

– Ką! – sušuko ji. – Tu kalbi vokiškai?

– Na, žinoma, – atšovė berniukas, jo akys iš tiesų buvo neįtikimai mėlynos. – Kodėl gi ne?

Jozefui vos šešiolika. Buvo dirbęs mokiniu vienoje vokiečių kepykloje Silezijoje, jo mama – vokiečių kalbos mokytoja, bet tai neišgelbėjo, kai pasirodė vermachtas ir jį išsivežė. Jis puikiai išmanė, kaip kepti rudą ar įvairių kvietinių miltų ir net juodą duoną, bet už krosnį visada buvo atsakingas pameistris.

– Be to, – pridūrė jis, palinkęs drauge su Ana virš pribraižyto miltų maišo lakšto, – mūsų krosnis nebuvo tokia sena. Tokios man dar neteko matyti!

Ana truputį įsižeidė, nors kartu jai labai palengvėjo, kad naujokas su ja kalbasi.

– Mūsų krosnis – iš Kėnigsvinterio, – paaiškino ji, – pagaminta

iš geriausio vulkaninio akmens, dėdė Motiejus man pasakojo. Jai jau beveik šimtas metų!

– Na, tai daug ką paaiškina, – nusišypsojo Jozefas.

Ana netikėjo savo ausimis. Iš tikrųjų? Kaip tai?! Jozefas šaipėsi iš jų duonkepės! Ana pažvelgė į jį, ir iš tiesų jo lūpose žaidė šypsena, o akys žaibavo. Tai buvo akimirka, kai ir Ana ėmė nedrąsiai šypsotis, pamiršusi, kad ką tik buvo išžeidusi.

Neilgai trukus bent pusę kepaliukų pavykdavo iškepti nesudeginus. O kai atėjo ruduo ir po padažnėjusių bombardavimų užsiliepsnodavo vis daugiau namų Didžiojo Šv. Martino bažnyčios kvartale, kai ištisos gatvės virto griuvėsių dykuma, o pergalingas neva nugalimo vermachto žygis baigėsi prie Maskvos, kai net kailiadirbys Rybelis iš savo krautuvėlės vitrinės išnešė Hitlerio portretą, mažojoje Sviesto turgaus skersgatvio kepyklėlėje kasdien kepavo blizgantys rusvai auksinio atspalvio duonos kepaliukai. Tobulai traškia plutele, o viduryje – papurę, minkštut minkštutėliai.

Tik Ana ir Jozefas žinojo šio didingo pokyčio paslaptį. Greitai tai nebebuvo vienintelė jų bendra paslaptis. Dabar Ana kur buvusi, kur nebuvo vis sėdėdavo ant šiltasuolio, klausydamosi nuostabių istorijų iš Silezijos, mokėsi lenkiškų dainų, kurias abu pusbalsiu niūniuodavo, kad neišgirstų krautuvėlės pirkėjai. Jozefas netrukus sužinojo apie Vilibaldą ir ilgšę Liną bei panelę Štiusgen, tyliai linksėdamas ir išplėtęs akis klausėsi, kai Ana pasakojo apie Rutą ir Kohnų dingimą.

Visai prieš pat Kalėdas Ana užlipo ant šiltasuolio ir, Jozefo nuostabai, iš slėptuvės ištraukė mažą emaliuotą puodelį. Ten vis dar buvo šokolado, tiesa, jo paviršius pasidarė vos vos balzganas, bet kai Ana ir Jozefas, padažę pirštus ėmė jį laižyti, Anai pasirodė, kad dar niekada nebuvo valgiusi nieko gardesnio.

7 skyrius

Kaip beveik kiekvieną vakarą, Marija stovėjo ant Reino kranto. Gairino žvarbus vėjas, juodame vandenyje plūduriavo ledo lytys, tyliai girgždeno virvės, kuriomis valtys buvo pririštos prie geležinių švartavimo stulpelių. Dar nuo gruodžio pabaigos Kelną buvo sukaustęs speigas, tuoj vasaris, o šalčio banga neslūgo. Marija stipriau įsisupo į smėlinę skraistę iš švelniausios kupranugarių vilnos – dovaną, kurios iš pradžių nenorėjo priimti.

– Nagi, paimkite, – pasakė ponja Kohn, – aš vis tiek jos negalėsiu išsivežti. Kas žino, gal jums prireiks.

Mieloji, geroji ponja Kohn! Tarsi būtų nujautusi, kad tą žiemą Marija kas vakarą stovės prie Reino stingdančiame šaltyje ir kad skraistė netrukus taps vienu iš nedaugelio jai dar tinkamų drabužių.

Jos pilvas buvo pastebimai išsigaubęs, jau nuo Kalėdų beveik neįmanoma jo nusišlepti.

Marija švelniai pridėjo ranką ten, kur įsivaizdavo esant kūdikio galvelę. Tą pačią akimirką ją apėmė gili ramybė – nei juodžiausia naktis, nei ledinis vėjas ar nenumaldomai artėjantis karas dabar jos negąsdino. Ji nešiojo Motiejaus vaiką, ir tai augino jos viltį, diena iš dienos.

Marija pažvelgė į dangų. Šiaurinę žvaigždę taip pat gerai būtų galėjusi matyti ir neišėjusi iš skersgatvėlio ar net galukiemyje, bet

čia, prie upės, kur į ją dvelkė vandens kvapas kaip tą dieną, kai čia atklydo, šviesulys žibėjo dvigubai gražiau.

Stovėjo nejudėdama ir žvelgė į dangų, iš visų jėgų tikėdamasi, kad Motiejus, nors ir kur būtų, daro lygiai tą patį. Devintą valandą vakaro abudu turėjo žiūrėti į Šiaurinę žvaigždę, kad būtų arčiau vienas kito. Taip buvo pasižadėję, ir ji to pažado laikėsi.

– Tavo tėtis, – sakydavo vaikiukui pilve, – yra Rusijoje. Jis tave myli ir netrukus grįš.

Vis kartodavo tai, jusdama, kaip stiprėja ryžtas, tas pats, kurį sykį jau buvo jutusi – anuomet, kai atvyko į Kelną su mažąja Ana, kai jos rankose buvo abiejų gyvenimas ir laimė.

– Jis grįš, – sušnabždėjo ji, – tau gimus, grįš.

Ir tvirtu judesiu nusišluostė ašaras, kurios vis dėlto ėmė riedėti skruostais. Motiejus turi netrukus grįžti. Kaipgi kitaip joms išgyventi karą? Moteriai ir mergaitei, vienui vienoms, o greitai dar ir su kūdikiu – ar joms pavyks? Tada prisiminė Jozefą – darbštųjį, draugišką lenką, kuris kasdien triūsė jų kepykloje. Ar jis gebėtų jas apsaugoti, kol grįš Motiejus? Ne, Jozefas ir pats dar buvo beveik vaikas.

Iš pradžių Motiejus kas savaitę atsiųsdavo po laišką. Marija juos skaitydavo daugybę kartų, mokėjo atmintinai. Tačiau sykį lapkričio pabaigoje laiškas neatėjo, o sausio pradžioje Marija sulaukė plono popieriaus skiautės su telegrama, kad karo lauko kepėjas Odenthalis dingo.

Marija nė akimirkos nepatikėjo, kad jis galėtų būti miręs. Motiejus gyvas, jautė tai širdimi. Tačiau taip bijojo ir jai taip trūko jo artumo, kad beveik ėjo iš proto.

Pro Marijos skraistę palengva ėmė skverbtis drėgnas Reino šaltis. Paskutinis guodžiantis žvilgsnis į nakties dangų, ir susiruošė grįžti. Į šilumą, pas Aną, savo mažąją brangenybę.

Jau įžengusi į kiemelį, Marija pastebėjo kažką ne taip. Antrame aukšte, kur buvo Anos kambarys, degė šviesa. Langas tebebuvo užtamsintas kartonu, bet aplink rėmą matėsi ryškesnis šviesos ruoželis.

Atrodė, Marijai tuoj sustos širdis. Kas galėjo būti jos namuose? Kohnų butas stovėjo tuščias, nors gauleiterio Grojės įsakymu visuose namuose, iš kurių išvaryti žydai, turėjo apsigyventi nukentėjusieji nuo oro antskrydžių. Tačiau niekas nenorėjo kraustytis į Martino kvartalą – taip arti Reino tiltų ir geležinkelio stoties, kur britų bombonešiai pasirodydavo gerokai dažniau nei bet kur kitur. Žmonės būriais traukėsi iš Kelno, kas tik galėjo, bėgo į provinciją. Marija jautė, tarsi geležinė ranka būtų suspaudusi jai širdį. Ana buvo viena namuose ir jau seniai turėjo gulėti lovoje. Jai griežtai prisakyta nieko neįsileisti vidun. Tai kas tada buvo antrame aukšte? Marija kiek padvejojo, bet ilgiau gaišti negalėjo, todėl, stipriau suėmusi skraistę, tekina nubėgo namo. Išsigandusi apžiūrėjo kepyklą, virtuvę, miegamąjį – Anos niekur nebuvo. Dėl Dievo meilės, kad tik kas svetimas nebūtų įsibrovęs! Kiek įkabindama užlėkė laiptais į viršų. Nebėgo – skriste skrido, trys dideli žingsniai, ir atsidūrė kitame antro aukšto koridoriaus gale, ryžtingai ištiesusi ranką, atidarė kambario duris.

Tai, ką pamatė, buvo siaubinga.

Ant Anos lovos gulėjo žmogus – kažkoks vyras. Ne iš karto jį atpažino, atrodė, kad jis neturėjo veido: akys užtinusios, vietoj nosies – kruvinas gumulas, iš perplėštos burnos sruvo kraujas. Prie lovos kojūgalio, šalia nedidelės komodėlės, stovėjo Ana, susikaupusi mirkė skeptaitę į dubenį su vandeniu – valė žaizdas.

– Širdede, ką darai? Kas jis?

Marija puolė prie Anos ir tik tada atpažino tą vyrą. Atpažino jo sulysusį kūną, pilką švarką su antsiuvu „RYTU“ ir juodus, nuo kraujo sulipusius plaukus.

Jozefas. Anos lovoje gulėjo žiauriai sumuštas Jozefas.

– Dievuli mano, kas atsitiko? Ana, Jozefai, sakykit, kas nutiko?

Marija parklupo ir sugriebė Jozefo ranką, ši buvo ledinė. Jozefas mėgino kažką pasakyti, bet girdėjosi tik duslus švokštimas, iš burnos vis dar sruvo kraujas.

– Jie primušė jį, – vos girdimai sumurmėjo Ana, – belaisvių lageryje.

Marija negalėjo patikėti savo ausimis. Kaip tai? Tie prakeikti nacių pakalikai! Kokį šoką tikriausiai bus patyrusi Ana jį pamačiusi!

Jozefas vėl sušvokštė. Marija nusprendė pirmiausia pasirūpinti juo. Paglostė Anai galvą, jos mažoji buvo baisiai išblyškusi, o plaukai išsidraikę į visas puses.

– Papasakok, kas nutiko, brangioji, – Marija vos tvardėsi, kad nepravirtų, galiausiai susiėmė. – Tau puikiai sekasi, širdede! Štai ir aš dabar pagelbėsiu. Gal atneštum man buteliuką rivanolio ir dar daugiau karšto vandens?

Paskiau, išvaliusi ir kaip mokėdama sutvarsčiusi Jozefo žaizdas, nuvedė Aną miegoti, atsigulė greta ir stipriai apkabino. Ana atrodė sustingusi ir siaubingai atšalusi, Mariją net šiurpas nukrėtė. Jos brangioji mažutė, kaip ji turėjo išsigąsti!

– Širdede mano, papasakok, – sušnabždėjo ji Anai į ausį, švelniai linguodama kartu su ja, – papasakok man viską, ką žinai.

Ana ėmė pasakoti, vis užsikirdama ir ašarodama. Jozefą jau seniai žiauriai kankindavo Doico mugės halių sargybiniai, kur su šimtais kitų svetimšalių darbininkų jis buvo priverstas gyventi baisesiomis sąlygomis. Ana tai žinojo, bet buvo prisiekusi niekam neprasitarti. Kaliniai, kurie skųsdavosi, būdavo išvežami į lagerius Rytuose. Kitus užpjudydavo šunimis.

Marija buvo sukrėsta, nesulaikė ašarų. Ana kūkčiojo dar garsiau, apsikabinusios verkdamos lingavo, kol užmigo.

Kitą rytą Marija iš įniršio, atrodė, ims ir sprogs. Širdo ant savęs! Kaip galėjo nepastebėti, kad Ana nutyli apie Jozefo negandas! Darbai ir nėštumas – ne pasiteisinimas, kad nepamatė, kaip jaučiasi Ana. Daugiau tai niekada nepasikartos!

Baisiausiai pyko ir ant vyrų, kurie taip elgėsi su Jozefu. Marija žinojo, kad kaltieji taip ir liks nenubausti. Tačiau taip pat žinojo, kad turi padėti Jozefui, bet kokia kaina.

Sunkia širdimi pakabino ant durų užrašą, kurio daugiau niekada nenorėjo kabinti ant savo kepyklos durų, – „Šiandien uždaryta“. Žmonės, kurie jau stovėjo eilėje siaurame skersgatvyje, ėmė šurmuliuoti, keikėsi ir skundėsi. Ji jautėsi apgailėtina, nes negalėjo jiems pasiūlyti duonos. Bet kaip tokios būklės Jozefas būtų kepes?

Marija paruošė pusryčius Anai ir išleido į mokyklą. Mergaitės veidas atrodė paburkęs nuo verkimo, ir Marija juto vėl įsiplieskiant pyktį. Pažvelgė į Jozefą, kuris atrodė vos ne dar blogiau nei praėjusią naktį, – veidas ištinęs, vietomis pažaliavęs ir pamėlynavęs. Bent jau ramiau, kad nelūžęs joks kaulas. Bet taip sumušti vaikina!

Nusileidusi į miegamąjį, susisupo į šiltą skraistę. Tada išsiruošė. Išskubėjo siaura gatvele, naktį vėl buvo pašalę, todėl eiti reikėjo labai atsargiai, kad nepaslystų ant apledėjusio grindinio. Prasmuko pro širstančius savo pirkėjus Senojo turgaus link. Bėgo vis greičiau ir greičiau, žinojo – jos sumanymas toks beprotiškas, kad jei bent akimirką suabejotų, netektų drąsos ir apsisuktų. Bet privalėjo tai padaryti dėl Jozefo ir Anos! Kepėjų gildijos namai buvo septynių aukštų pastate prie pat Senojo turgaus su dviem frontonais. Už aukštų dvivėrių durų medinėje ložėje sėdėjo senutėlis durininkas ir iškart užklausė, kur Marija einanti, tačiau ši nieko neatsakė.

Kol jis išėjo iš savo būdelės jos sustabdyti, Marija jau kopė laiptais į trečią aukštą, skubriais žingsniais, pašėlusiai besidaužančia širdimi. Tiksliai žinojo, kur eina. Kadangi buvo antradienis, jautėsi bemaž tikra rasianti tą žmogų, su kuriuo ketino pasikalbėti.

Antradieniais vyriausiasis kepėjas Giunteris Belis, vadinamas Biuliu, priiminėjo visus besikreipiančiuosius. Marija žinojo: Biulis naudojosi šia proga, kad galėtų kaip reikiant išgerti su kitais partiniais. Taigi neturėtų būti vienas, tuo geriau.

Priešais kabineto duris ji stabtelėjo. Akimirką užplūdo baimė, bet tik trumpai, paskui prisiminė sudaužytą Jozefo veidą ir Anos ašaras. Marija giliai įkvėpė, išsitiesė ir atidarė duris.

Pono vyriausiojo kepėjo kabinetas nebuvo didelis, bet su aukštomis lubomis ir geriausiomis, iki blizgumo nupoliruotomis parketo grindimis. Pro keturis siaurus, aukštus langus, pilnus mažų apvalių langelių, skverbėsi blyški vasario šviesa. Nepaisant to, kambarys buvo ryškiai apšviestas, nes ant lubų kabojo aštuonių šakų sietynas.

Biulis sėdėjo atsilošęs fotelyje, kojas ištiesęs ant masyvaus rašomojo stalo. Rankoje laikė nedidelę stiklinę su skaidriu skysčiu, o jo nosis jau buvo įgijusi tamsiai raudoną spalvą. Nelabai kuo skyrėsi ir nosys dviejų uniformuotų ponų iščiustytais auliniais, stovinčių priešais rašomąjį stalą ir kaip tik iš išgąščio pašokusių.

Pamačius Mariją, Biuliui iš rankų iškrito stiklinė.

– Marija! – sušuko jis. – Galėjai ir pasibelsti!

– Laba diena, pone vyriausiasis kepėjau Beli, – tarė Marija.

Ji girdėjo, kaip virpa jos balsas, mėgino prisiversti kalbėti lėčiau ir garsiau. Jiems šiukštu nebuvo galima pajusti jos baimės.

– Ponai, jums leidus, prisistatysiu. Esu Rusijoje dingusio vyriausiojo kepėjo Motiejaus Odenthalio sutuoktinė. Savo nedidelėje kepyklėlėje Sviesto turgaus skersgatvyje kasdien aptarnauju šešis šimtus pirkėjų iš Martino kvartalo, atokesnio miesto centro, Nipo ir net iš kitos Reino pusės. Vienintelis mano pagalbininkas yra svetimšalis darbininkas iš Lenkijos, ir, kaip matote, laikiuosi.

Marija truputį praskleidė skraistę, rodydama pilvą. Jos vos nesupykino, kai pastebėjo stiklinį Biulio žvilgsnį. „Bet čia, – mintyse raminosi, – tinkamos bet kokios priemonės.“

– Ponai, prašyčiau apgyvendinti svetimšalį darbininką lenką mano namuose. Jis dirba dviem pamainomis, o kelionė į lagerį Doico kvartale ilgai užtrunka, antraip nebus įmanoma aprūpinti tautos duona.

Akimirką įsigalėjo tylą. Marija drebėjo visu kūnu. Kad tik niekas nepastebėtų! Tačiau jie atrodė pernelyg girti.

– *Kuo ta mergikė nuor?* – išvebleno vienas sėdinčių prie rašomojo stalo.

– *Nuor šalaujo savuo truoboj*, – atsakė kitas, įžūliai spokšodamas į Marijos pilvą ir palydėdamas nešvankiu judesiu, – *kad šelmis bernelis vėsumet po ranka būtom*.

Abu pratrūko kvatotis. Mariją taip pykino, kad vos laikėsi nevėmusi čia pat, po kojomis – tiesiai ant dailios parketo mozaikos. Vaikiukas jos pilve ėmė spurdėti, būtų norėjusi apkabindama uždėti ranką, bet neišdrįso.

– Prašyčiau! – tvirtu balsu atkirto Marija. – Esu garbinga amatininko žmona. Ponas vyriausiasis kepėjas Belis tai gali patvirtinti.

Pirmą kartą gyvenime ji ieškojo Biulio žvilgsnio. Daugybę metų vengė jo, traukdavosi nuo šio žmogėno kuo toliau. Dabar jo žvilgsnis privertė ją šiurpti. Marija gerai žinojo: niekas dykai neprašo Biulio paslaugos. Anksčiau ar vėliau jis pareikalaus ko nors mainais. Vien nuo tos minties Mariją dar labiau supykino. Tačiau ji neturėjo kito pasirinkimo.

– Marija, – tarė Biulis ir atsikrenkštė. Pūškuodamas nukėlė kojas nuo rašomojo stalo, pasilenkė ir iš stalčiaus ištraukė popieriaus lapą. Paėmęs parkerį, kažką užrašė. – Eikš šen.

Marija apėjo stalą. Jai po kojomis girgždėjo sudužusios stiklinės šukės. Ji drebėjo taip, kad net kaleno dantimis. Kūnas nebeklausė, prireikė jėgų žengti paskutinį žingsnį.

– O, brangioji Marija, – sumurmėjo Biulis ir, tiesdamas jai popierių, lyg netyčia paglostė ranką. Marija ir per skraistę juto deginantį jo storos, purvinos plaštakos prisilietimą.